

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41. Maastricht, Telefoon 3605. **Mederedacteuren:** Jos. Cremers, Looiersgracht 7, Maastricht, Tel. 2294. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. R. Geurts, Echt. **Penningmeester:** ir. P. Marres, Villa „Rozenhof“, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. **Drukkerij v.h. Cl. Goffin**, Nieuwstr. 9, Tel. 2121.

Versijnt **Vrijdags** voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 4 Mei a.s. — Ruilverkeer. — Nieuwe leden. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 6 April 1938. — Dr. J. F. Steenhuis. Het voorkomen van *Terebratula grandis* Blumenbach 1803, *Lingula dumortieri* Nyst 188 en *Sphenotrochus intermedius* Von Munster 1826, in het Nederl. Midden-Pliocene, alsmede de geschiedenis der naamgeving. (Vervolg). — A. De Wever. Voedsterplanten van *Viscum album*. — C. Willemse. Description of New Indo-Malayan Acrididae (Orthoptera). Part VII.

DE MAANDELIJSCHES VERGADERING

zal plaats hebben op **Woensdag 4 Mei a.s.**, 's namiddags te 6 uur precies in het Museum.

RUILVERKEER.

Annales de l'Acfas; Association Canadienne-Française pour l'avancement des sciences, Montreal-Canada.

NIEUWE LEDEN.

Limburgsche Streekplannendienst, Bouillonstraat 1 A, Maastricht; Dr. P. G. M. Janssens, Leeraar Sted. Gymnasium, Alex. Battalaan 30, Maastricht.

VERSLAG VAN DE MAANDELIJSCHES VERGADERING OP WOENSDAG 6 APRIL 1938.

Aanwezig de dames: B. v. Itallie, E. Rijk-Pauw, P. Pauw en de heeren: Jos. Cremers, Fr. v. Rummen, J. v. Oppen, P. Marrès, J. Visser, Eug. Kruytzer, J. Maessen, M. Kemp, W. Prick, Br. Christophorus, H. Jongen, M. Mommsen, L. Grégoire, J. Rijk, D. v. Schaik, D. v. d. Gugten, Mgr J. v. Gils, J. Beckers, L. Grossier, A. Lambertzen, Edm. Nyst, H. Kortebos, Br. Bernardus, D. v. Mastrigt, H. Bouchoms en G. Waage.

Na opening der vergadering doet de Voorzitter de „familie-zaken“ van 't Genootschap af. Juffr. v. Itallie werd geluk gewenscht met haar zeventigsten verjaardag, ons lid J. Prick, met zijn promotie tot Doctor in de Medicijnen, terwijl in dank

werd aanvaard een studie van de hand van ons lid Dr. A. Willems.

De Voorzitter spreekt hierna over den grooten zwervsteen, geplaatst voor 't Museum en geschonken door de Directie der E.N.C.I.

Zwervsteenen uit het Cambrium, welke in Z. Limburg veel voorkomen zijn:

1° Kwartsiet uit het Revinien (Donkerblauw-grijze pyriet kwartsiet).

2° Porphyroiden der Fransche Ardennen.

De steen van de E.N.C.I. bestaat uit donkerblauwgrijze kwartsiet met vele aderen van witte kwarts. Duidelijk zijn er aan den buitenkant kubische holten in zichtbaar, achtergelaten door pyrietkuben.

Het gesteente komt in situ voor in de Ardennen en het Hohe Venn.

Dumont verdeelde destijds het Cambrium in drieën: *Devillien*, *Revinien* en *Salmien*, waarvan de beide eerste later door Gossélet tot één étage, het *Deville-Revinien* werden verenigd.

De Revinien-kwartsieten komen in een drietal massieven voor: het groote massief van Rocroi, aan de Fransch-Belgische grens, het kleine massief van Givonne benoorden Sedan en het massief van Stavelot, hetwelk zich naar 't Noordoosten onder den naam Hohe Venn voortzet.

De Enci-steen zal waarschijnlijk wel afkomstig zijn van een der twee eerste massieven (Rocroi of Givonne).

Zwervsteenen zijn meerdere malen ter sprake gebracht op onze vergaderingen.

Te Sittard in de Maandel. vergad. van 28 April 1915. (Zie Maandblad no. 5, Mei 1915).

(Ubaghs: Description géologique et palaeontologique du sol du Limbourg, p. 39 etc.).

Volgens Ubaghs is dit een silex, afkomstig uit

Cervus elaphus Schedel van de achterzijde *

het krijt tusschen Maastricht—Luik. Deze steen werd door den heer Keuller getoond aan de deelnemers van de excursie op Pinkstermaandag 1915 naar St. Pieter. (Zie Augustus-nummer 1915 van het Maandblad).

„De platte steen heeft een lengte van ± 3 m, zijn dikte is ± 0.30 m en naar schatting moet zijn breedte tusschen 2 en 3 m zijn”. Het is een kwartsietische vuursteen van geel-bruine kleur.

Dominee J. Pontier toonde op de vergadering van 15 Sept. 1915 enkele fragmenten van een zwerfblok uit de buurt van Heerlen en gaf in overweging fragmenten van dergelijke steenen te verzamelen voor 't Museum.

Naar aanleiding van een vraag over den Amersfoortschen kei zegt de heer Waage, dat deze kei in 1545 reeds in een grensbeschrijving genoemd werd. Een zekere Meyster wedde in 1661 om 3000 gulden, dat hij den steen door menschenkracht binnen Amersfoort zou brengen. Inderdaad won hij den prijs, doordat hij de burgerij er in de letterlijke betekenis voor wist te spannen en sinds dien dragen de Amersfoorters den naam van keientrekkers. Daar de steen in den weg lag, hebben de Franschen hem in 1671 begraven. In 1903 is de steen opgegraven en vormt thans een bezienswaardigheid. In 't voetstuk, waarop de steen

rust, is een inscriptie aangebracht, dat luidt :

„Dit blok graniet, in den ijs-tijd door een gletscher uit Skandinavië naar de Amersfoortsche heide gestuwd, en in 1545 genoemd in een staatsstuk van Karel V, werd in 1661 door E. Meyster naar de Varkensmarkt gevoerd, daar in 1674 begraven en in 1903 opgedolven en hier geplaatst.”

De heer v. Schaik vraagt, of de steen, liggende in een groeve bij Thiene, niet grooter is. De heer v. Rummelen zegt, dat die steen geen zwerfsteen is, maar bestaat uit daar ter plaatse verhard Akensch zandsteen.

De heer Kruytzer heeft aan het Museum ten geschenke gegeven een diluvialen schedel van *Cervus elaphus* ♂ (edelhert), gevonden in de Maas bij Linne. Gezien de vrij groote afmetingen van den gevonden schedel, werd een oogenblik

overwogen, of we hier misschien te doen hadden met een of andere subspecies van *Megaceros euryceros* Aldrov. (reuzenhert), vooral daar enkele jaren geleden bij Linne een dergelijke schedel gevonden was, doch een vergelijking met de *Megaceros* subspecies-afbeeldingen en de daarbij behorende beschrijvingen leidden tot een negatief resultaat. Een vergelijking met den recenten schedel van *Cervus elaphus* L. bracht Prof. Eug. Dubois, aan wien spr. den schedel ter determinatie had opgezonden, tot de overtuiging, dat zijn eerste vermoeden, dat we hier te doen hadden met een *Cervus elaphus*, inderdaad juist was. Spr. dankt Prof. Dubois voor zijn zeer gewaardeerde hulp.

Schedel van de voorzijde.

* Foto's v. h. Geol. Mus. Leiden.

Beschrijving van den schedel: Alleen is bewaard gebleven het neurocranium of de eigenlijke schedel, doch de linker rozenstok met het onmiddellijk daaraan grenzende schedelgedeelte is aan de buitenzijde sterk uitgesleten door de Maaskiezel, waarvan de sporen overal op den schedel te vinden zijn. Ook komt hier en daar reeds het spongieuze been voor den dag.

Hier volgen enkele maten:

Afstand der rozenstokken:	96 mm
Supraorbitale breedte:	186 mm
Achterhoofdsbreedte:	213 mm

De bovenvermelde subspecies van *Megaceros euryceros* Aldrov. n.l. *latifrons* Raven, ook bij Linne gevonden, heeft een achterhoofdsbreedte van gemiddeld 198 mm, doch de supraorbitale breedte is gemiddeld 232 mm, veel grooter dus dan de achterhoofdsbreedte, vandaar de naam „*latifrons*”. (cfr.

Megaceros euryceros latifrons subsp. nov. Beiträge zur Kenntnis der Riesenhirschrassen, door Dr. Th. Raven, Archief, uitgeg. door 't Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 1936, bldz. 178 e.v.).

De heer Docters van Leeuwen deelde schriftelijk mede, dat de gal op *Forsythia*, die de vorige vergadering getoond is, veroorzaakt is door een bacterie en wel door *Bacterium tumefaciens*. De heer Rijk heeft voor den Museumtuin meegenomen een spontaan ontstane bastaard van *Primula acaulis* × *elatio*r. De heer Mommers laat aan enkele kersenbloesems zien, hoe de musschen huishouden in de bloeiende kersen. Ze pikken de vruchtbeginsels er uit. De heer Waage toonde en expliceerde daarna een filmpje „De ontwikkeling van het kuiken in 't ei”, waarna de Voorzitter de vergadering sloot.

HET VOORKOMEN VAN TEREBRATULA GRANDIS BLUMENBACH 1903, LINGULA DUMORTIERI NYST 1844 EN SPHENOTROCHUS INTERMEDIUS VCN MUNSTER 1826, IN HET NEDERLANDSCHE MIDDEN-PLICCEEN, ALSMEDE DE GESCHIEDENIS DER NAAMGEVING

door

Dr. J. P. STEENHUIS.

(Vervolg).

Graf G. zu Münster onderscheidt als var. c den vorm *subsuccinea*, die derhalve als vijftiende naam in chronologische volgorde mag gelden. Deze benaming of wel deze variëteit heeft zoo weinig aandacht getrokken, dat ik haar in geen later geschrift geciteerd vond.

Als merkwaardig voorbeeld van de wijze, waarop namen in de literatuur worden opgenomen, mogen de beschouwingen van Edward Charlesworth gelden, die bezwaren heeft tegen den naam *variabilis*.

„The gigantic species of *Terebratula* from the Coralline Crag”, die Charlesworth beschrijft (1837), is not entirely a new fossil, since Sowerby has, in the Mineral Conchology, figured and described several specimens, which are undoubtedly young individuals of the same species (p. 92). Op p. 97 wordt nog gezegd: „Maxima would seem a more appropriate designation”. Tengevolge van deze uitspraak nu is *Terebratula maxima* Charlesworth (1837) (16) in de literatuur vastgelegd.

Hiermede zijn we genaderd tot *Terebratula sowerbyana* Nyst, 1843, ook wel geschreven *T. Sowerbyi* Nyst 1843. Uitdrukkelijk wordt ergens gezegd: Non *T. sowerbyana* Defrance 1828. Dezelfde opmerking, die boven t.o.v. *T. bisinuata* is gemaakt, kan ook hier gemaakt worden: men zou kunnen betoogen, dat de naam *sowerbyana* voor de groep van *Terebratula grandis* reeds in 1828 bestond. Aangezien mij echter nergens gebleken is, dat de vorm, die Defrance in 1828 doopte, onder

deze groep valt, zullen wij hier aannemen, dat de benaming *sowerbyana* voor de ons hier bezig houdende groep in het jaar 1843 door P. H. Nyst is gegeven (17).

Terwijl R. A. Philippi in 1844 onderscheidde β var. *complanata* en G. Seguenza in 1865 var. c. *complanata* van *Terebratula grandis*, moet volgens Von Buch (1835) *T. complanata* (18) door Brocchi als soort zijn onderscheiden. Beide vormen hebben niets met elkaar gemeen, doch het is wel duidelijk, dat de onderscheiding van een variëteit door een adjectief, reeds aan een soort gegeven, daarom gevaarlijk en derhalve niet gewenscht is, omdat elke, dus ook deze variëteit, later als soort kan worden beschouwd, waardoor derhalve de kans zeer groot is, dat twee geheel verschillende soorten met een en denzelfden naam worden aangeduid, dus door den naam niet worden onderscheiden. Hetzelfde geldt voor δ var. *elongata* Phil. 1844 (19). Sowerby spreekt in vol. V. *elongata*, CCCCXXXV, figs. 1 and 2 van *T. elongata*, „common in the soft chalk about Norwich”, terwijl *T. elongata* volgens Schlotheim in den „Zechstein-Dolomit” en in den „Transitionskalkstein” voorkomt.

O. Speyer beschrijft in het jaar 1860 na *T. grandis* Blum. (S. 492) *T. subrhomboidea* n. sp. (S. 492—493) (20). In de publicatie, welke een paar jaren later verscheen, houdt Speyer aan dien naam vast en eveneens aan *T. ampulla* Broc. voor het voorkomen in het Pliocene van Modena, terwijl als *T. grandis* Blum. de vorm uit het Bovenoligocene van Bünde wordt gehouden: „Dahingegen theile ich die Ansicht Sandberger's dass die ächte *T. grandis* in das Miocän und Pliocän nicht fortsetzte”. (S. 321, 322).

C. L. Fridolin Sandberger zelve voerde den naam *T. opercularis* (21) in het jaar 1863 in en merkt dienaangaande op: „unterscheidet sich leicht... von der oberoligocänen *T. grandis*” (S. 384, tab. 34, fig. 2).

Aan deze soortnamen was, gelijk aan var. *B. plicata* G. Meneghini 1864, (22), van *D. inflata*,